

Uppföljning av regional överenskommelse om gemensam utveckling av flyktingintroduktionen i Västmanland

Västmanland 2004

Dnr 850-48-05

Uppföljning av regional överenskommelse om gemensam utveckling av flyktingintroduktionen i Västmanland

Uppdrag

Under år 2003 utarbetades en regional överenskommelse för Västmanlands län om gemensam utveckling av introduktionen för flyktingar och andra invandrare. Undertecknare är Länsstyrelsen, Kommunförbundet, Länsarbetsnämnden, Landstinget och Migrationsverkets två förvaltningar i länet. Den regionala överenskommelsen för Västmanland utgör en konkretisering av motsvarande centrala överenskommelse. Överenskommelsen avser åren 2003–2007 och ska revideras årligen. Det övergripande målet för arbetet i länet är att flyktingen/invandraren ska erhålla arbete och egenförsörjning.

Västmanlands kommunförbund och Länsstyrelsen har uppdragit åt utredare Lasse Gustavsson att under hösten 2004 följa upp introduktionsarbetet i länet. Samtliga lokala samverkansgrupper har besökts och uppföljningsstudier som redovisas nedan har genomförts.

Sammanfattning av resultat

Uppföljningen visar att en mycket stor grupp av flyktingarna och invandrarna fortfarande saknar arbete och egenförsörjning. För att komma i nivå med svenskfödda skulle över 5 000 utlandsfödda behöva komma in på den västmanländska arbetsmarknaden. Arbetslösheten och utanförskapet medför stora kostnader för kommuner och myndigheter i Västmanland.

I uppföljningen konstateras att introduktionsarbetet fortfarande präglas av ”en-bit-i-taget-filosofin”. Därför tecknas en bild av hur en väl fungerande integrationskedja skulle kunna se ut i länet. Dessutom anges konkreta förslag till åtgärder för att effektivisera introduktionen. Dessa kan påbörjas redan år 2005.

Det finns stora vinster att göra om introduktionskedjan effektiviseras och utvecklas till en väl sammansvetsad länk. Vinsterna består bland annat i

- att flyktingarna/invandrarna erhåller arbete och egenförsörjning
- att arbetslivet i länet får tillgång till en arbetskraft som kännetecknas av mångfald
- att kostnaderna för samhället och framför allt för kommunerna kommer att minska på en väsentligt reducerade kostnader för socialbidrag och arbetsmarknadsstöd.

Fakta - Befolkning i Västmanland med utländsk bakgrund

Befolkning

Av Västmanlands 260 119 invånare år 2003 var 35 560 eller 14 % födda utomlands. Drygt hälften är kvinnor. Ytterligare 11 471 västmanlänningar var födda i Sverige men med båda föräldrarna födda utomlands. Dessa förs i vissa sammanhang också till gruppen svenskar med utländsk bakgrund.

Under 2003 folkbokfördes 1 481 immigranter i Västmanland medan 657 västmanlänningar emigrerade till annat land. Vanligaste immigranten är en svensk

medborgare som flyttar tillbaka efter en tid utomlands. Under 2003 folkbokfördes också 273 immigranter från Irak, ett 100-tal från tidigare Jugoslavien och 115 från Finland. In- och utvandringen låg på oförändrad nivå jämfört med år 2002.

Vanligaste ursprungsland bland de utlandsfödda som bor i Västmanland

Finland	13 040
Irak	3 171
Jugoslavien	1 580
Iran	1 496
Bosnien - Herzegovina	1 379
Norge	1 229
Tyskland	1 093
Turkiet	1 035

De senaste åren har Västmanland p g av oroligheter i världen till exempel tagit emot 345 personer från Somalia och 75 personer från Afganistan.

De utlandsföddas fördelning på kommuner 2003

	<i>Antal</i>	<i>Procent</i>	<i>Norden utom Sv</i>	<i>Övriga världen</i>
Västerås	20 097	15,5	4,6	10,8
Köping	3 463	14,1	7,3	6,8
Hallstahammar	2 514	16,7	9,2	7,5
Fagersta	2 023	16,4	11,4	5,0
Surahammar	1 825	17,9	13,5	4,4
Sala	1 713	7,9	2,9	5,0
Arboga	1 030	7,6	3,3	4,3
Kungsör	874	10,6	6,7	3,9
Heby	865	6,3	3,3	3,0
Skinnskatteberg	642	13,2	10,3	2,9
Norberg	529	8,9	5,8	3,1
Länet	35 575	13,7	5,7	8,0

Sysselsättning

År 2002 var 82% av de svenskfödda männen och 76% av kvinnorna mellan 20 och 64 år i sysselsättning i Västmanland. För västmanlänningar, som är födda utomlands, var sysselsättningsgraden 61% för män och 54% för kvinnor. Det är en skillnad på 21 respektive 22 procent. För att nå upp i nivå med sverigefödda skulle 2 455 utlandsfödda män och 2 666 utlandsfödda kvinnor behöva få arbete. En stor andel kvinnor har låg utbildningsnivå. Deras kunskaper i det svenska språket är otillräckliga liksom deras kunskaper om det svenska samhällets kultur, normer och värderingar. Många av dem har varit utsatta för en rundgång i olika åtgärder under flera år. En del har haft tillfälliga vikariats- och projektanställningar men som av olika skäl inte resulterat i fast anställning. Utanförskapet blir en realitet. Det är allvarligt inte minst mot bakgrund av kvinnornas centrala roll som mor till (flera) uppväxande barn.

Arbetslöshet och arbetsmarknadsprogram

Totalt i länet var 10 545 personer arbetslösa eller deltog i arbetsmarknadsprogram december 2003. Av de västmanlänningar som är födda utanför Europa var 12,6% arbetslösa eller i program medan andelen var 7,2% för dem som är födda inom EU. Av dem som är födda i Sverige fanns 5,9% i arbetslöshet eller program medan födda i övriga Norden hade en lägre andel, 5,5%. Redovisade nivåer skulle vara högre om man räknade in också dem som studerar i brist på jobb och andra arbetslösa som inte anmält sig till arbetsförmedlingen.

Asylsökande

Hösten 2004 fanns det 1 176 asylsökande i länet.

- I Migrationsverkets enheter i Hallstahammar, Fagersta och Skinnskatteberg fanns 759 personer (321 män, 172 kvinnor och 265 barn)
- I eget boende fanns 417 personer (215 män, 116 kvinnor och 85 barn). De flesta som bor i eget boende finns i Västerås, 265 personer. De största nationaliteterna är Irak, f d Jugoslavien, Somalia, Iran och Turkiet.

Andelen asylsökande som under hösten 2004 har fått permanent uppehållstillstånd är under 10%. Asyltiden kan bli lång och omfattar inte sällan 2-3 år.

Migrationsverkets enhet i Hallstahammar kommer att läggas ner den 31 mars 2005. Enheterna i Fagersta och Skinnskatteberg kommer att finnas kvar.

Positiva resultat under 2004

Nätverksarbete - Länskonferenser

Länsstyrelsen har i samarbete med Västmanlands kommunförbund genomfört fyra heldagskonferenser under hösten 2003 och våren 2004. Konferenserna har varit ett led i arbetet med den regionala överenskommelsen och vänt sig till personal i kommunerna, arbetsförmedlingarna, Migrationsverket och till arbetsmarknadens parter. Länsstyrelsen har också haft träffar med ansvariga för de 5 länsdelarna, som samarbetar i frågor kring flyktingintroduktionen. I februari 2005 kommer ännu en samverkanskonferens genomföras med AMS och Länsarbetsnämnden som arrangör.

Lokala avtal

Den regionala överenskommelsen för Västmanland har kompletterats med lokala överenskommelser i Sala-Heby, Västerås, och i Hallstahammar-Surahammar. Arbetet med planerna för Köping-Arboga-Kungsör och Fagersta-Norberg-Skinnskatteberg är i slutfasen. I samtliga områden finns samverkansgrupper med representanter för ansvariga myndigheter som träffas med lite olika intervall.

Ökad samverkan

Samarbetet mellan de myndigheter, som ansvarar för introduktionen, har ökat betydligt under de senaste åren. Chefer och handläggare från de olika myndigheterna på orten träffas och på flera håll arbetar man tillsammans i avgränsade projekt för att pröva de samverkansformer som beslutats om i central och regional överenskommelse. I länets mindre kommuner når samverkan mellan arbetsförmedling och kommun i stort sett upp till överenskommelsernas ambitionsnivå. Det innebär att samverkan i flyktingintroduktionen har integrerats och blivit en normal del i handläggarnas arbete.

Inom ramen för MIA-projektet som samordnas av Länsstyrelsen och delfinansieras av Europeiska Flyktingfonden, utvecklas samverkan mellan Migrationsverket, Integrationsverket och arbetsförmedlingarna i länet. Bland annat medverkar arbetsförmedlingen med rådgivning inför val av bosättningskommun för de asylsökande som fått uppehållstillstånd. Syftet är att flyktingen ska förmås välja bostadsort efter möjligheterna att få arbete. Då projektet avslutas våren 2005 bör erfarenheterna föras över i myndigheternas ordinarie verksamhet.

Praktik

Tidiga kontakter med arbetslivet är avgörande för en framgångsrik introduktion. Här är det betydelsefullt att praktik i olika former kan erbjudas. Det är viktigt för invandrarens språkutveckling, för att få kunskap om svenskt arbetsliv och för att få visa upp vad man kan.

Västerås stad har tagit ett berömvärdt initiativ när man tagit fram 250 praktikplatser inom sina förvaltningar. Andra kommuner i länet har redan tidigare erbjudit praktikplatser till sina invandrare som ett komplement till studierna i svenska för invandrare. Vi ser en positiv utveckling i länet, fler får möjlighet till yrkespraktik. Men fortfarande går en överväldigande majoritet igenom svenskundervisningen utan språk- eller yrkespraktik och därmed sammanhängande arbetslivskontakter.

Nuläge – hur fungerar introduktionen idag?

Utvärderingen visar att introduktionen för flyktingar och invandrare i Västmanland fortfarande präglas av en ”en-sak-i-taget-filosofin”. Grovt skissat gäller

- först asylprövning
- sedan lära sig svenska ordentligt
- sedan skaffa sig svensk yrkesutbildning
- sedan börja söka jobb.

Den myndighetsgemensamma plattformen för flyktingintroduktion, som undertecknades 2001, och länsplattformen för Västmanland från 2003, har bara i begränsad utformning lyckats bryta detta mönster. Introduktionsinsatserna producerar fortfarande ett stort antal mer eller mindre permanenta socialbidragstagare.

Detta arbetssätt måste överges, eftersom det inte leder fram till målen för introduktionen. Det är ineffektivt och medför att stora grupper invandrare helt hamnar utanför arbetsmarknaden med mycket höga kostnader till följd, framförallt för kommunerna. Västerås kommun till exempel har under januari-augusti 2004 betalat ut ca 176 miljoner kronor i försörjningsstöd. Ca 96 miljoner kronor avser hushåll som inte har Sverige som födelsehemland. Dessutom betalas ca 16 miljoner kronor i introduktionsersättning till flyktingar.

Exempel 1 på effekter av nuvarande introduktionsarbete - Köpingsstudien

För att få en konkretisering av nuläge har inom ramen för uppföljningen genomförts en studie vid svenskundervisningen i Köping. I studien beskrivs situation för 35 personer som slutat svenskundervisningen för invandrare under det senaste året i Köping. (Studien som helhet redovisas i bilaga).

Av 35 bodde 25 fortfarande kvar i kommunen i november 2004. Av dessa 25 (9 kvinnor och 16 män) befann sig

- 8 i jobb
- 7 i arbetsmarknadsprogram
- 1 i kommunal vuxenutbildning.

Arbetsförmedlingen hade genomfört programinsatser för 5 av de 8 som fått jobb. Av de 7 som var i arbetsmarknadsprogram i november fanns flertalet i projekt med vägledande och motiverande inslag. Ingen fanns i yrkesutbildning.

Som genomsnitt (median) hade eleverna deltagit i 6 lektioner/vecka (kvinnor 6 och män 7 lektioner) under tiden de varit inskrivna i svenskundervisningen. Svenska för invandrare i Köping ger 14-18 lektionstimmar/vecka, lite varierande beroende på elevens språkliga nivå. Frånvaron är alltså mycket hög. Inskrivningstiden var i genomsnitt 83 veckor. Under tiden i svenskundervisningen hade 4 av de 25 (1 kvinna och 3 män) varit ute i praktik någon period.

Köpings kommuns kostnad för 35-gruppen under tiden för svenskundervisningen uppgår till 5,1 miljoner kr fördelat på 1,5 miljoner i komvux-kostnad och 3,6 miljoner i introduktionsersättning/försörjningsstöd till kursdeltagarna.

Försörjningssituationen i november 2004 har undersökts för de 25 som är kvar i Köping. Av dem är 8 självförsörjande med lön från anställning. Ytterligare 4 är självförsörjande, eftersom någon annan i familjen har inkomst. De 7 deltagarna i arbetsmarknadsprogram har aktivitetsstöd från arbetsförmedlingen men får vid sidan av detta försörjningsstöd som utfyllnad. En person har föräldrapenning med försörjningsstöd som utfyllnad och en person går i kommunal vuxenutbildning med introduktionsersättning. 4 personer försörjs helt med försörjningsstöd. För 2 av dessa planeras arbetsmarknadsprogram framöver.

Köpings kommun svarar i november 2004 alltså helt eller delvis för försörjningen för 13 av de 25 som lämnat svenskundervisningen sedan förra sommaren. Kostnaden under november månad är cirka 55 000 kr. Arbetsförmedlingen i Köping har i november månad kostnader på cirka 37 000 kr för aktivitetsstöd och programkostnader för gruppen. Ingen i gruppen har ännu kvalificerat sig för ersättning från arbetslöshetskassa.

Studieresultatet då? Det är bra! Uppgifter finns för 26 personer i 35-gruppen. Hälften av dem nådde D-nivå som är högsta nivå. 4 nådde C-nivå, 6 B-nivå och 3 slutade på A-nivå. Med D-nivå och ibland också med C-nivå kan man direkt gå vidare till yrkesutbildningar. Männerna slutar svenskundervisningen med något bättre studieresultat än kvinnorna men utgångsläger skiljer sig kraftigt. Av de 9 kvinnorna hade 5 gått högst 1 år i skola i sitt hemland. Bara 1 av de 16 männen hade så kort skolgång. Bland männen var det 5 som hade högskoleutbildning, bland kvinnorna ingen.

För att summera: Kvinnor och män har helt olika situation efter genomgången svenskundervisning i Köping. Av 16 män har 8 jobb, 6 är i eller på väg till jobbprogram medan 1 är hemarbetande och 1 har löpande försörjningsstöd. Av de 9 kvinnorna har ingen jobb, 4 är i eller på väg till jobbprogram, 3 är hemarbetande,

1 har föräldrapenning och 1 har löpande försörjningsstöd. För både män och kvinnor gäller att närvaron på svenskundervisningar varit låg och att introduktionsinsatserna parallellt med svenskundervisningen varit få.

I Västerås är situationen delvis en annan. Här skrivs deltagarna ut efter som längst 600 timmar, att jämföra med Köping där några har gått över 900 timmar. En stor andel deltagare i Västerås uppnår inte D-nivån som oftast krävs för att kunna gå vidare till yrkesutbildning. Personen utsätts i dessa fall inte sällan för moment 22, d v s han/hon har för dåliga kunskaper i svenska för att kunna genomföra en yrkesutbildning samtidigt som möjligheterna till ytterligare svenskundervisning inte står till buds. Andelen deltagare som deltar i språkpraktik är låg och sjukfrånvaron är hög.

Exempel 2 på effekter av nuvarande introduktionsarbete - projektet Meridianen i Västerås

Västerås stad bedriver projektet Meridianen sedan 1999 med ABF som utförare. Projektet vänder sig till lågutbildade arbetslösa och flertalet har utländsk bakgrund. Verksamheten innehåller språkträning, vägledning, praktik och teori- och yrkesstudier. Projektet har fortlöpande utvärderats av psykolog Håkan Edlund. Här saxas några uppgifter ur senaste rapporten. Rapporten kan beställas av Håkan Edlund, e-post: utv@swipnet.se.

De 125 deltagarna i Meridianen år 2002 hade i genomsnitt varit i Sverige i 9 år utan att få förankring på arbetsmarknaden. En majoritet hade läst svenska för invandrare. Endast 20 % hade nått godkänt resultat. De flesta deltagarna hade en begränsad skolbakgrund från sina hemländer med bristande studievana till följd. De hade gått olika kurser i Sverige, oftast med negativa erfarenheter. De flesta uppgav att de ville ha arbete och inte studera.

Mångårigt utanförskap och ekonomiskt bidragsberoende hade resulterat i passivitet, bristande tilltro till ”ytterligare en åtgärd” och låg motivation till förändring. Varken deltagarna eller personalen ansåg att de bristande språkkunskaperna var det största hindret för att få arbete. Brist på tilltro till egna resurser och brist på framtidstro var betydligt större hinder. ”Därtill kommer uppgivenhet och passivitet som ett resultat av ett tidigare omhändertagande i all välmening från olika myndigheter men som resulterat i ett mångårigt utanförskap när det gäller arbetsmarknaden”.

Ett påtagligt hinder i arbetet på Meridianen är förekomsten av medicinska hinder. En del är allvarligt sjuka men många använder troligen också sjukdom som ett skydd mot krav och ofrivilliga förändringar. En stor del av deltagarna är deltidssjukskrivna av läkare.

Projektet Meridianen är, trots deltagarnas mångåriga arbetslöshet, förhållandevis framgångsrikt. En uppföljning två år efter utskrivning från programmet visar att 50 % av deltagarna då är i anställning. Ytterligare ett antal är i aktiviteter som siktar till jobb. De som kommit i jobb redovisar ett ökat välbefinnande, de mår bättre än de gjorde tidigare och definitivt bättre än de deltagare som fortfarande är kvar i arbetslöshet.

Exempel 3 på effekter av nuvarande introduktionsarbete - Särskild arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare

Västerås är en av 20 kommuner i landet där arbetsförmedlingen har fått särskilda resurser, ca 6 miljoner kronor, för personal som ska hjälpa invandrare till anställning och sedan stödja både nyanställd och arbetsplats under första tiden på jobbet. Verksamheten, som pågått i ett år, riktar sig till flyktingar och invandrare som bedöms ha förutsättningar att ta ett arbete omgående.

Extraresurserna har för Västerås del inneburit att man kunnat förstärka med 12 arbetsförmedlare som arbetar med den särskilda arbetsplatsintroduktionen. Resultatredovisningen efter 13 månader visar för Västerås del att 199 invandrare har ingått i verksamheten och av dessa har 122 personer fått arbete. Det innebär 1 arbetsplacering per förmedlare och månad. Jämfört med andra försöksorter är Västeråsresultatet bra. Men det borde vara många fler! Det är engagerade förmedlare som arbetar med utprövad metodik. Försöket visar att det måste göras insatser ute på företagen/arbetsplatserna också för att introduktionen ska leda ända fram till målet.

Vad kan vi lära av dessa exempel?

Introduktionen i Köping fungerade som den bör göra för en tredjedel av deltagarna. För dessa personer resulterade den i en snabb etablering på arbetsmarknaden. Dessutom finns flera personer i program som siktar till jobb. Förhoppningsvis lyckas det och då är det ett positivt utfall för hälften av deltagarna. Men frågor kvarstår:

- Är det acceptabelt med så låg intensitet som 6 lektioner/vecka? Samma lektionsfrekvens råder även i flera andra kommuner i länet.
- Introduktionen måste utvecklas för att bättre passa invandrade kvinnors förutsättningar och behov.
- Ska svenskundervisningen för invandrare behöva följas av vägledande och motiverande insatser? Bör inte kommun och arbetsförmedling sätta in insatser parallellt med lektionerna i svenska?
- Hur mycket skulle kommunerna i länet tjäna på ökad lektionsfrekvens? Om Köping ökar från 6 till 9 lektioner/vecka?
- Den inaktiva tiden är dyr för kommunerna. I Köping har det i allmänhet gått mer än ett halvår mellan avslutad svenskundervisning och start på arbetsmarknadsprojektet. I Meridianens fall handlar det om mångårigt försörjningsstöd.
- Introduktionsprogrammen behöver stöd i form av hälsofrämjande insatser i syfte att minska den höga sjukfrånvaron.
- Det är inte tillräckligt att Migrationsverket, kommunerna och arbetsförmedlingarna blir bättre på sitt stöd. Arbetsplatserna, både arbetsgivare och fackliga företrädare, måste öppna upp sig för invandrare och förändra sina attityder till medarbetare som har utländsk bakgrund.

Önskvärd utveckling av introduktionsarbetet i länet – En parallell introduktionskedja som länkar in i varandra

En önskvärd utveckling under olika faser av introduktionen beskrivs nedan. Kännetecknande för introduktionsinsatserna i Västmanland under 2005 är att de ska bygga på ett system med parallella insatser i en integrerad verksamhet. Målsättningen ska vara att invandraren efter genomförd introduktion ska ha ett arbete. Behovet av ”uppsamlingsprojekt”, som till exempel Meridianen skulle då minska kraftigt.

Fas I i introduktionen i Västmanland

Under tiden de asylsökande väntar på beslut om uppehållstillstånd deltar de i Migrationsverkets organiserade verksamhet. En kartläggning av de asylsökandes bakgrund görs, hälsoundersökning erbjuds och säkerställs. Samtliga asylsökande, även kvinnor, får god utbildning i svenska och deltar i praktik i olika former. Migrationsverket och arbetsförmedlingen informerar gemensamt de asylsökande som får permanent uppehållstillstånd om lämplig bosättningsort med hänsyn tagen till möjligheter att få arbete.

När flyktingen har fått beslut om bosättningskommun i Västmanland planeras introduktion tillsammans med kommunens flyktingförvaltning, svenskundervisning och arbetsförmedling. I dag saknas ofta arbetsförmedlingen. Flertalet nya invandrare påbörjar sedan studier i svenska för invandrare. Språkpraktik, yrkespraktik, yrkessvenska och moment av yrkesutbildning bör successivt föras in i introduktionen utifrån invandrarens individuella handlingsplan som fortlöpande revideras.

Vilka handläggare från kommun, inklusive svenskundervisningen, och arbetsförmedlingen, som arbetar med de olika delarna under denna fas bör kunna variera från kommun till kommun och från tid till annan. Som huvudregel bör gälla en introduktion på heltid. Den alarmerande låga intensiteten i introduktionen idag måste brytas. För att detta ska kunna ske behövs bland annat stöd i hälsofrågor.

Samverkan över kommungränserna måste komma till stånd för nivågruppering av studierna, för att få grupper i yrkessvenska, för praktik och för yrkesutbildande inslag. Mälardalens Högskola måste också börja ta en roll i introduktionen.

Lärarna som undervisar i svenska för invandrare får en ny roll i en integrerad verksamhet. Metodutveckling i svenskundervisningen bör ske kontinuerligt i samverkan mellan kommuner och utbildningsanordnare i länet.

En samlokalisering av svenskundervisning, flyktingmottagning och arbetsförmedling har prövats i Uppsala med mycket gott resultat. Förutsättningar för en samlokalisering bör finnas framförallt i de större kommunerna i Västmanland. Kan samverkansmodellen som prövats mellan arbetsförmedlingen och försäkringskassan tjäna som modell?

Fas II i introduktionen i Västmanland

Successivt bör tyngdpunkten i introduktionen för den enskilde förskjutas från utbildning i svenska till arbetslivsorientering alternativt utveckling av yrkeskompetens eller jobsökeri. Hur lång tid detta tar måste variera från individ till individ. Vilken språklig nivå invandraren befinner sig på skiljer sig också från individ till individ. För vissa måste tyngdpunktsförskjutningen ske redan på det som idag kallas A eller B-nivå, medan det för andra sker på D-nivå. Kompetenskartläggning och olika former av validering ska utvecklas inom kommun och arbetsförmedling under denna fas av introduktionen.

De deltagare i svenskundervisningen som nått en god språklig nivå går vidare till jobb, till högskola eller till kommunal vuxenutbildning alternativt arbetsmarknadsutbildning/annat program. För dem som inte gått så snabbt fram ska arbetsförmedlingar och kommuner gemensamt utveckla insatser för denna fas i introduktionen och ha ett gemensamt ansvar. Ofta bör det räcka med att kombinera vad som redan finns på ett nytt sätt. Det gäller delar av svenskundervisningen, yrkesutbildning, jobsökeri etc. Större inslag av lärlingsutbildning med språkstöd under utbildningstiden skulle förmodligen också vara en framgångsrik väg. En bärande princip ska vara att ingen lämnar svenskundervisningen för att gå till arbetsförmedlingen och anmäla sig arbetslös, som det sker i dag i stor utsträckning.

Kommun och arbetsförmedling ska gemensamt svara för en verksamhet, som innebär en fortlöpande anpassning av introduktionen för den enskilde fram mot en etablering på arbetsmarknaden. Det ska finnas insatser som "länkar i" varandra. Vad som kallas svenskundervisning och vad som är arbetsmarknadsutbildning är egentligen ointressant.

En tendens finns att allt fler invandrare efter undervisningen i svenska måste läsa svenska på grundskole- eller gymnasienivå för att komma vidare i yrkesutbildning. Detta blir mycket tidsödande och kostsamt för flyktingen och samhället. Ett utökat språkstöd i arbetsmarknadsutbildning och annan vuxenutbildning bör prövas som alternativ. Speciella program för språksvaga invandrare behövs också. I länet bedrivs redan framgångsrika projekt, t ex Sesam i Västerås. Den vårdutbildning som bedrivs inom projektet Aros Döttrar kan stå som exempel på yrkesutbildning anpassad till språksvaga invandrare.

Arbetsgivarna får en ökande roll i denna del av introduktionen, som för många deltagare bör kunna vara i huvudsak förlagd till arbetsplatser. Den tradition vi har att flyktingintroduktion helt ska genomföras i hemkommunen måste också brytas.

Fas III i introduktionen i Västmanland

Fas III infaller vid övergången till anställning när etableringen på arbetsmarknaden sker. Några flyktingar får jobb i samband med att de får uppehållstillstånd, andra får jobb under tiden de deltar i insatser under Fas I och II. Men många behöver ytterligare stöd för att få en fot på arbetsmarknaden och för att få en fast förankring där.

Med utgångspunkt i arbetsmarknadens utbudssida, är det viktigt att invandrarna lotsas in mot nuvarande och kommande bristområden. Det är också viktigt att de får stöd i sitt jobbsökande och får möjlighet att visa upp sig för arbetsgivare.

Insatser måste också göras på arbetsmarknadens efterfrågesida, d v s på arbetsplatserna av såväl arbetsgivare och personalrekryterare som av fackliga funktionärer. Stat och kommun, som idag har en låg andel medarbetare med utländsk bakgrund, har ett särskilt ansvar för att öka antalet medarbetare med utländsk bakgrund. Ett mål bör vara att andelen kvinnor och män med utländsk bakgrund på länets arbetsplatser minst skall motsvara andelen utrikes födda i berörd kommun.

Förslag till utvecklingsområden för 2005 – Samverkande ”integrerade länkar”

Utvecklingsarbetet ska under 2005 sikta till att etablera ett system med parallella insatser i en integrerad introduktionsverksamhet

- Utveckling av en modell för integrerad introduktion i en försökskommun eller i en kommungrupp, t ex Köping-Arboga-Kungsör
- Vägledning och praktik vid sidan av språklektioner under tiden i svenskundervisningen
- Arbetsförmedlingen är med från början i introduktionen
- Hälsöfrämjande insatser kopplas till introduktionen
- Kommuner och arbetsförmedling utvecklar individanpassade insatser
- Kommuner och arbetsförmedling genomför parallella insatser som ”länkar i” varandra
- Försöksverksamhet med samlokalisering flyktingmottagning, arbetsförmedling och svenskundervisning sker i Västerås och Köping.

Ansvarig initiativtagare: Länsarbetsnämnden och Västmanlands kommunförbund

Samlat grepp om hälsofrågor

Många flyktingar och invandrare lider av posttraumatiska sjukdomar. Asylsökande erbjuds hälsoundersökning, när de kommer till Sverige, och får under asyltiden tillgång till ”den vård som inte kan anstå”. När de asylsökande sedan får uppehållstillstånd placeras de ut på länets vårdcentraler. Med undantag för vissa projekt, t ex ”Salveo”, får de väldigt lite information om Landstinget och om hur sjukvården fungerar. Flyktingar och invandrare är högkonsumenter av sjukvård. Sjukfrånvaron bland flyktingar och invandrare är hög. Många sjukskrivningar är medicinskt motiverade, men det finns en utbredd uppfattning bland ansvariga organisationer att systemet missbrukas. Därmed blir de ett allvarligt hinder i flyktingens/invandrarens utveckling. Det medför bland annat att språkinläringen försvåras och att introduktionen försenas.

- Samverkan mellan hälso- och sjukvården samt introduktionsverksamheten bör utvecklas i enlighet med ”Nationell samsyn kring hälsa den första tiden i Sverige”.
- Försäkringskassan ska delta i det lokala utvecklingsarbetet med sina insatser för minskad ohälsa och på samma sätt som för sverigefödda och enligt den Nationella samsynen ”bidra till att ge sjuka och funktionshindrade personer möjlighet att åter komma i arbete”.
- Länsövergripande nätverk etableras för att utveckla insatser som ökar hälsan bland flyktingar och invandrare. Barn och kvinnors situation bör särskilt uppmärksammas.
- Idag finns det ingen kompetens inom landstinget för flyktingspecifika sjukdomar. Berörda organisationer efterlyser ett flyktingmedicinskt länscentrum med kompetent personal.

Ansvarig initiativtagare: Landstinget Västmanland och Försäkringskassan

Ökad samverkan över kommungränser

- för att nivå- och yrkesgruppera svenskundervisningen
- för att ge tillgång till anpassade yrkesutbildningar
- för att få med Mälardalens Högskola i introduktionen

Ansvarig initiativtagare: Västmanlands kommunförbund

Arbetsplatserna ges en aktiv roll i introduktionen

- genom att ställa upp med språk- och yrkespraktik
- genom att ge möjlighet till utbildning på arbetsplatser
- genom att ge invandrare samma chanser till anställning, fokus 2005 på stat och kommun
- genom insatser inom ramen för regionala tillväxtprogrammet

Ansvarig initiativtagare: Länsarbetsnämnden, Regionala kompetensrådet och Länsstyrelsen

Fortsatt samverkan mellan Migrationsverket, kommun och arbetsförmedling

- genom att Migrationsverket för vidare sin dokumentation för dem som fått uppehållstillstånd till mottagande kommun
- genom att arbetsförmedlingen deltar med rådgivning inför val av bosättningskommun
- genom att svenskundervisningen för asylsökande förstärks, kvinnornas deltagande bör öka

Ansvarig initiativtagare: Migrationsverket

Utveckling av plattformsarbetet i länet

- genom att arbetsmarknadsnämnderna blir forum för det lokala arbetet.
- genom att arbetsmarknadsnämnderna får i uppdrag att sätta konkreta mål för utvecklingsarbetet.

Ansvarig initiativtagare: Länsarbetsnämnden och Västmanlands kommunförbund

Utveckling av länsövergripande projekt för effektivare introduktion

Förutsättningar för samverkan med EU Växtkraft mål 3 ska undersökas för till exempel följande projekt:

- Länsövergripande yrkesutbildningar, framförallt i bristyrken
- Lärlingsprojekt och mentorprojekt utarbetas liksom projekt avseende attitydpåverkande insatser på arbetsplatser
- Projekt av och för kvinnor
- Utbildning av nyckelpersoner i arbetslivet

Ansvarig initiativtagare: Västmanlands kommunförbund och Länsstyrelsen

Uppföljning av den regionala överenskommelsen för effektivare introduktion

- Västmanlands kommunförbund och Länsstyrelsen samordnar och följer arbetet enligt den regionala överenskommelsen.

Västerås den 15 december 2004

Lasse Gustavsson
Utredare

Karin Tilly
Sakkunnig i jämställdhet
Länsstyrelsen

Bilaga

Studie -**Genomgång av dem som slutat Svenska för invandrare i Köping**

I samband med uppföljning av flyktingintroduktionen i Västmanland har en kartläggning gjorts av de 35 kursdeltagare, som slutat Svenska för invandrare (Sfi) i Köping från juni 2003 fram till oktober 2004. I kartläggningen har medverkat personal vid Ullvi Komvux, Köpings kommuns flyktingenhet och Arbetsförmedlingen i Köping.

Studieresultat

Av 26 deltagare, som har nivåbedömts har 13 slutat med D-nivå, 4 med C, 6 med B och 3 med A.

Antal lektionstimmar

4 kursdeltagare har deltagit i 900 – 1000 lektioner, 6 redovisar 600-900 timmar, 2 personer har gjort 400-600 timmar, 5 200-400 timmar, 8 har läst 100-200 timmar och 10 har läst mindre än 100 timmar på Sfi Köping. Av de 10 som deltagit mindre än 100 timmar har hälften avbrutit Sfi i samband med att de flyttat från Köping. Vissa kursdeltagare har läst Sfi i annan kommun innan de började i Köping och en del har läst Migrationsverkets Sfi under asyltiden. Genomsnittligt antal lektionstimmar på Sfi i Köping är 390 för de 25 kursdeltagare som är kvar i kommunen efter kurslut.

Inskrivningstider

De 4 kursdeltagare som läst mer än 900 timmar har en studietid på mer än 200 veckor, men åtminstone en av dem har fött barn under inskrivningstiden, så i det fallet är redovisad tid missvisande lång. 6 deltagare har en studietid mellan 100 och 200 veckor, 8 deltagare 50-99 veckor, 5 deltagare 25-49 veckor och 12 deltagare har varit inskrivna mindre än 25 veckor.

Antal lektioner/vecka

Vid beräkningen av antal lektioner/vecka som eleverna deltagit i har vi utgått från 44 veckor/år som normal skoltid.

Av de 35 har 1 person deltagit i 16 lektioner/vecka i snitt under studietiden. Hon hade kommit in på högskola och fick extraundervisning inför starten. 10 har i snitt gått 8-12 lektionstimmar medan de 24 övriga gått mindre än 8 lektioner per vecka i genomsnitt. Medianantalet lektioner är 6 per vecka. Full skolvecka enligt schema ligger för Sfi Köping nu på 14-18 lektioner/vecka. Ett par av eleverna har nog haft heltidspraktik under någon period men hänsyn har inte kunnat tas till detta vid beräkningarna.

Fyra kursdeltagare av de 35 har haft praktik under Sfi, i några fall på deltid vid sidan av Sfi, i andra fall på heltid.

Kostnader för Sfi-tiden

Socialförvaltningen i Köping betalar Komvux 15 000 kr per elev och termin. De 35 här undersökta eleverna har gått i snitt 2,8 terminer till en utbildningskostnad på totalt 1,47 milj. Till detta kommer introduktionsersättning/försörjningsstöd under utbildningstiden 3 700 kr + 2 500 kr hyra/månad= ca 6 200 kr/månad. Det innebär en kostnad för Köpings kommun på 3,65 Milj kr.

Arbetsmarknadssituation i november 2004

Av de 35 som slutat Sfi så finns 25 kvar i Köping (9 kvinnor och 16 män) i november 2004. Av dessa har 8 anställning (samtliga män). 7 av dem hade nått D-nivå och 1 C-nivå när de lämnade Sfi. Af har medverkat med programinsats inför anställning för 5 av de 8.

Sju personer (3 kvinnor och 4 män) deltar nu i november i arbetsmarknadsprogram och uppbär aktivitetsstöd. Huvuddelen är i program med orienterande och motiverande inslag, ingen finns i yrkesutbildning.

Det är alltså 15 (3 kvinnor och 12 män) av de 25 som är i jobb eller i arbetsmarknadsprogram.

Försörjning nov 2004

Av de 25 personer, som slutat Sfi och är kvar i Köping är 8 personer självförsörjande med lön från anställning, för två av dessa utgår en lönesubvention från Af till arbetsgivaren. Ytterligare 4 personer (3 kvinnor och 1 man) är självförsörjande då annan person i familjen har inkomster så att familjen klarar sig. Samtliga 7 deltagare i arbetsmarknadsprogram får aktivitetsstöd från arbetsförmedlingen men får vid sidan av detta även försörjningsstöd/introduktionsersättning som utfyllnad. För en kvinna, som har föräldrapenning utgår också försörjningsstöd som utfyllnad. En man går på kommunal vuxenutbildning med introduktionsersättning. 4 personer (2 kvinnor och 2 män) försörjs helt av försörjningsstöd men 2 av dessa är aktuella för arbetsmarknadsprogram framöver.

Kommunen svarar alltså i november 2004 helt eller delvis för försörjningen för 13 av de 25 som lämnat Sfi sedan förra sommaren.

Kostnader för Köpings kommun och för arbetsförmedlingen

Av de 25 personer, som lämnat Sfi och finns kvar i Köping är i november 5 helt beroende av försörjningsstöd för sitt uppehälle drygt ett halvår efter att Sfi avslutats. Ytterligare 8 får försörjningsstöd som utfyllnad, uppskattningsvis i snitt ca 3 000 kr/månad. Totalt bör försörjningsstödkostnaden för kommunen bli cirka 55 000 kr nu under november månad.

Arbetsförmedlingen betalar aktivitetsstöd för de 7 personer, som nu i november finns i arbetsmarknadsprogram, ca 3 600 kr/månad, totalt 25 000 kr. 4 av de 7 deltar i projekt "Jobbpaketet" som delfinansieras av EU och där kurskostnaden faller på Växtkraft mål 3. En av dem som slutat Sfi har lönebidrag, en deltar i ett program för ungdomar, en deltar i orienterande kurs och en har arbetspraktik. Kostnaden för Af för dessa kan uppskattas till 12 000 kr/månad.

Sammantaget kan vi se att Köpings kommun har försörjningsstödkostnader på 55 000 kr i november för den här gruppen som lämnat Sfi medan Arbetsförmedlingens kostnader uppgår till 37 000 kr. Vad som bidrar till att hålla nere Af:s kostnader (och hålla uppe kommunens) är att ingen av dem som slutat Sfi ännu har kvalificerat sig för ersättning från arbetslöshetskassa.

Avsikten med genomgången av Sfi i Köping har varit att belysa introduktionen för flyktingar och andra invandrare. Det förklarar varför enbart kostnadssidan för kommunen finns redovisad här. En belysning av ekonomin i stort kring

invandringen skulle också beräknat inkomster i form av kommunalskatt från dem som nu finns i jobb och de statsbidrag, som kommunerna får.

Sammanfattning i siffror

	<i>Kvinnor</i>	<i>Män</i>
Slutat Sfi sedan sommaren 2003 och kvar i Köping nov 04	9	16
I jobb	0	8
I arbetsmarknadsprogram	3	4
På komvux	0	1
Arbetsmarknadspr. på gång	1	1
Hemarbetande	3	1
Föräldrapenning	1	0
Försörjningsstöd fr kommunen	1	1
Antal skolår i tidigare land		
0-1	5	1
2-3	0	0
4-6	0	3
7-9	2	2
10-12	2	5
13-15	0	5
Studieresultat för 26 kursdeltagare		
D-nivå	4	9
C-nivå	2	2
B-nivå	2	4
A-nivå	2	1
Lektionstimmar/vecka	6	7
Deltaget i praktik under Sfi	1	3

Västerås 2004-12-15

Lasse Gustavsson
Utredare

Ingår i Länsstyrelsen rapportserie
ISSN 0284 - 8813

Har du frågor, önskar fler exemplar m m, kontakta
Länsstyrelsen i Västmanlands län, 721 86 Västerås
Tel 021-19 50 00 | Fax 021-19 51 35 | E-post lansstyrelsen@u.lst.se